

Kronisk klåda

robert holik

läkare

hudmottagningen

centralsjukhuset Karlstad

Jäv

- Abbvie
- Almirall
- Amgen
- Chiesi Pharma
- CLS Behring
- Galderma Nordica
- Glaxo SmithKline
- Glenmark
- Janssen-Cilag
- Leo Pharma
- Lilly
- Meda
- Medac
- MSD
- Novartis
- Orion Pharma
- Pfizer
- Rosche
- Sandos AS
- Sanofi AB
- Schering Plough
- Takeda Pharma
- Wyeth

Läkarbesöket är nästan avklarat..

- Doktorn
- .. har redan lagt handen på dörrhandtaget..
- Patienten
- Jo, när jag ändå är här, vill jag passa på att fråga om min besvärliga klåda..?

**Klåda = obehaglig
förnimmelse som
skapar en stark
önskan hos pat
att klia sig**

**längre än 6 v =
kronisk klåda**

**Klåda =
symptom...**

?

?

?

?

?

Mekanism
bakom klådan

?

?

?

Hud

Sensorisk nerv fiber

- Keratinocyter

- Immunceller

Pruritogen klåda =
Inflammatorisk klåda

- Histamin

- Serotonin

- Substans P

- IL4

- IL31

- Bilirubin

Ryggmärg

Interneuron

Tractus spino-thalamicus

- H1 rec

- 5-HT2 rec

- NK1 rec

- IL4Ralfa rec

- IL31 RA rec

- MrpgprX4 rec

Hjärna

Hud

Sensorisk nerv fiber

1.

Pruritogen klåda =
Inflammatorisk klåda

- Keratinocyter
- Immunceller

- Histamin   ▪ H1 rec
- Serotonin   ▪ 5-HT2 rec
- Substans P   ▪ NK1 rec
- IL4   ▪ IL4Ralfa rec
- IL31   ▪ IL31 RA rec
- Bilirubin   ▪ MrpgprX4 rec

Ryggmärg

Interneuron

Tractus spino-thalamicus

Hjärna

Hud

Ryggmärg

Hjärna

- Klådan modifieras
- Opioider
  - My rec
  - Kappa rec
- Gabapentin
  - GABA rec

Hud

Sensorisk nerv fiber

1.

Pruritogen klåda =
Inflammatorisk klåda

- Keratinocyter
- Immunceller
- Histamin
- Serotonin
- Substans P
- IL4
- IL31
- Bilirubin
- H1 rec
- 5-HT2 rec
- NK1 rec
- IL4Ralfa rec
- IL31 RA rec
- MrpgprX4 rec

3.

Perifer nerv skadad
Neuropatisk klåda

4.

Hyperknesis =
Perifer sensitisering
Endast litet stimuli krävs

Ryggmärg

Interneuron

Tractus spino-thalamicus

2.

Klådan modifieras

- Opioider
- Gabapentin
- My rec
- Kappa rec
- GABA rec

Nervvävnad klämd
Neurogen klåda
Tumor, diskbråck

Hjärna

Neurogen klåda
MS, Stroke, Tumor

Alloknesis = Central sensitisering
Beröring upplevs KLIA!

Akut klåda (< 6v)

Anamnes

- Hur länge?
- Var någonstans?
  - Lokaliserad, Zoster på G?
  - generaliserad?
- Hudutslag?
- Andra symptom?
- Utlösande faktor?
  - Nytt läkemedel?
  - Bett?
- Tid hudsjd.

Status

- **Behandling**
- Ta bort suspekt läkemedel
- Behandla det du ser
  - Mjukkräm
  - Ev Kortisonkräm
  - Ev Cetirizin
  - Ev pevisone
- Åter vb

Råd

oavsett genes

- Klia dig inte
- Svält i sovrummet
- Bad / dusch
  - inte för hett
- Kortklippta, filade naglar
- Bomullsvantar nattetid
- Kylskåpet
  - Zinkpudervätska liniment
  - Mjukkräm
- Mjukkräm
  - Ryggen: Hemtjänst?
  - Dusch: mjukkräm / lotion istället för tvål

Klåda och sekundärinfekterad hud

- "Prinsbad"
- 15 min, 3 dar i rad

Kalibad: 1 dl kaliumpermanganat 3% till 150 liter vatten

- Akut klåda

- Kronisk klåda

- Definition

- Mekanismer

- Utredning

- Diagnos

- Behandling

Indelning av klåda?

Med hudsjuka
Med primära effl.

Hud med primära
effl.

Hud med primära
effl.
+ sekundära effl.

effl. = efflorescens = hudlesion = "utslag"

Utan hudsjuka
Utan primära effl.

Normal hud

Normal hud +
sekundära effl.

Klåda med primäreffl.

- **Hudsjukdom**
(pruriceptiv klåda)
  - Eksem
  - Psoriasis
  - Lichen ruber
  - Urticaria
  - ...
  - Torr hy
- **Läkemedels-reaktion**
  - Makulopapulärt exanthem
  - Psoriasiform
  - Lichenoid bild
  - ...

Klåda utan primäreffl.

■ Systemfel..

- Lever (ex PBC) 20%
- Celiaki
- Njure (dialys) 10%
- PNP: Diabetes, B12..
- Thyreoidea
- Fe-brist

■ Infektion

- Hepatit / HIV / HSV
VZV / HP / Parasitos

■ Nervsystemet

- Perifer nerv
(neuropatisk klåda)
- Centrala
nervsystemet
(neurogen klåda)

■ Malignitet 5-10%

- Hematologisk
- Solid tumor
larynx lunga magsäck

■ Läkemedel

■ Psykogen klåda 30%?

■ Idiopatisk klåda 6-20%?

Klåda utan primäreffl.

- Systemfel
- Infektion
- Nervsystemet
- Malignitet
- Läkemedel
- Psykogen klåda
- Idiopatisk klåda

En eller flera
bakomliggande

”Tidig” kronisk
klåda lindras när
bakomliggande
sjuka fått beh.

Långvarig klåda:

”Kroniskt klåd-
syndrom”

ej fullt lindrad med
bakomliggande

Perifer sensitisering
Central sensitisering

Utreda klåda

- Status
- Anamnes
- Lab
- Diagnos

mönsterigenkänning

hypotesdriven utredning

anamnesen

- När började detta?
- Var kliar det?
- När kliar det?
- När kliar det värst?
- **STATUS**
- Tidigare hudsjukdom?
- Frisk annars?
- Hur svår är klådan?
- Hur såg huden ut när klådan startade?
- Försämrande faktor?
- Lindrande faktor?
- Kliande / brännande?
- Någon med klåda i din närhet?
- Börjat med nytt läkemedel?
- Vad har du provat?

anamnes

- När började detta?
- Akut eller kronisk klåda?

■ När började detta?

■ **Var kliar det?**

Lokaliserad?

Lokaliserad med primär effl. = dermatos

Lår
Meralgia
parestetica

Arm
Brachioradial
klåda

Lokaliserad utan primär effl.

Skulderblad
Notalgia
parestetica

Hand+fot
Lever klåda

Vulva-, huvudklåda
Fe-brist

Anogenital
Klåda

Rygg-, benklåda
njure

Skalp klåda

Neuropatisk klåda

- När började detta?

- **Var kliar det?**

Lokaliserad?

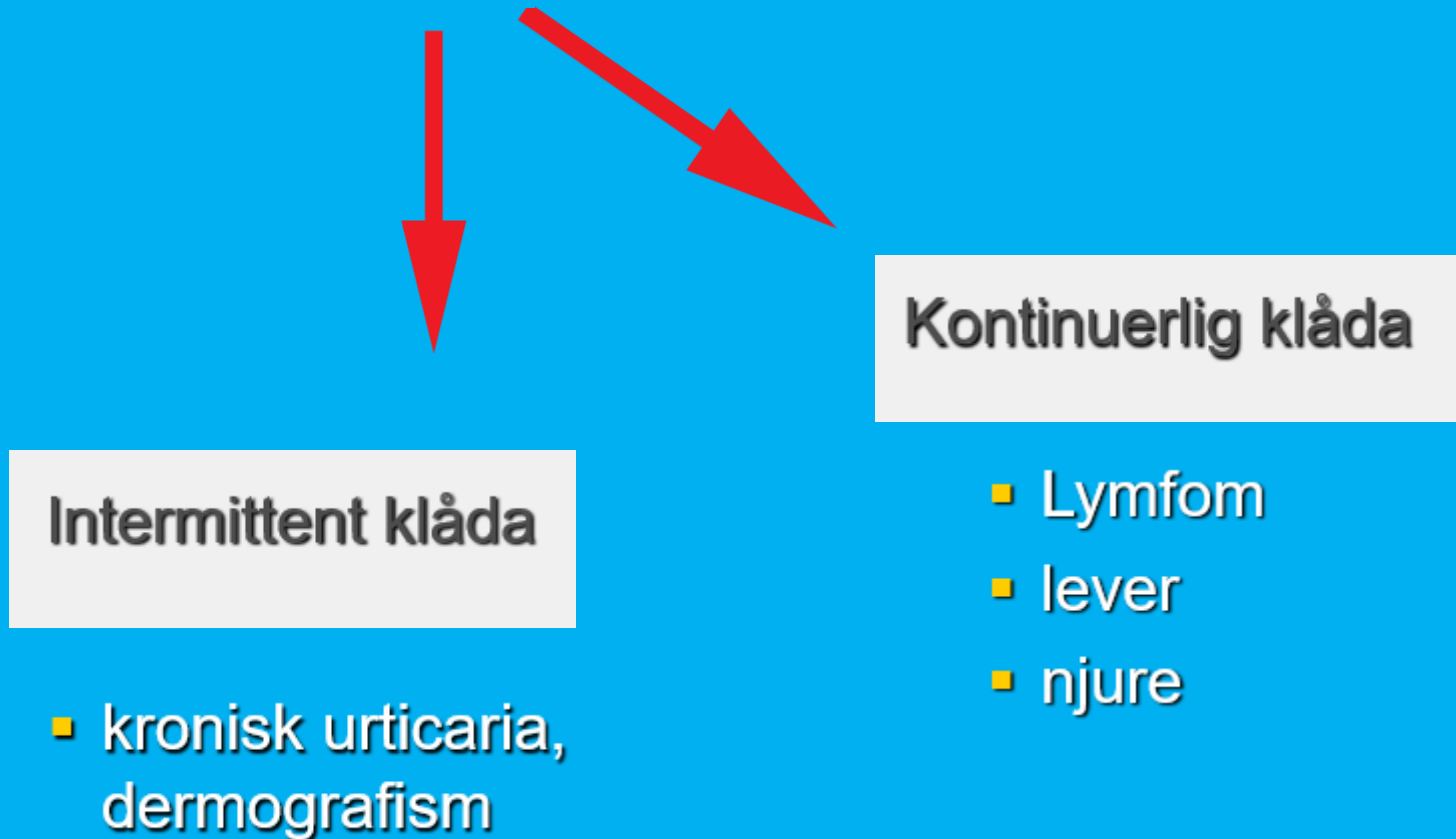
Generaliserad?

Generaliserad
med primär effl. =
dermatos

Generaliserad
utan primär effl.

- Systemfel
- Infektion
- Nervsystemet
- Malignitet
- Läkemedel
- Psykogen klåda
- Idiopatisk klåda

- När började detta?
- Var kliar det?
- **När kliar det?**

- När började detta?

- Var kliar det?

- När kliar det?

- **Kontinuerlig klåda..**
men..

- **När kliar det värst?**

Värre framåt natten

- Skabies
- Lymfom
(viktninskning,
nattsvettning, feber)

Värre sommartid

- Läkemedel + sol
- Solurticaria
- PCT
  - Porfyrria cutanea tarda
- PMLE ("soleksem")
  - Polymorft ljus exanthen

Värre vintertid

- Eksem
- Psoriasis
- Köldurticaria
- Torr hud

Kalle, 5 år, klåda 2 månader

- Kliar det hela tiden?
- Ja. Självfallet.
- När kliar det värst?
- Väjje på natten. Självfallet.
- Kliar det överallt?
- Ja
- Uppe på huvet också?
- Näjju, inte däj..

Skabies

den sanna hudläkaren klär alltid av alla patienter alla kläder...

- När började detta?
- Var kliar det?
- När kliar det?
- När kliar det mest?
- **STATUS?**

- När började detta?
- Var kliar det?
- När kliar det?
- När kliar det mest?
- STATUS
- Tidigare
hudsjukdom?

- Atopiker?
- Patienten själv eller nära släkting med astma, hösnuva eller eksem?
- Psoriasis?
- Urticaria?

- När började detta?
- Var kliar det?
- När kliar det?
- När kliar det mest?
- STATUS
- Tid hudsjuka?
- **Frisk annars?**
  - Njursjukdom?
  - Leversjukdom?
  - Diabetes?
  - Thyreoideasjukdom?
  - Neurologisk sjukdom?
  - Infektion?
  - Malign anamnes?

- När började detta?
- Var kliar det?
- När kliar det?
- När kliar det värst?
- STATUS
- Tidigare hudsjukdom?
- Frisk annars?
- **Hur svår är klådan?**

- NRS sista dygnet?
- Numeric Rating Scale, 1-10
- Vaknar nattetid?
- Blodigt i lakanen?
- DLQI > 10 = svår sjuka

En engelsk turist och hans son..

- Itch doesn't kill me,
- it just ruins my life..

- När började detta?
- Var kliar det?
- När kliar det?
- När kliar det värst?
- STATUS
- Tidigare hudsjukdom?
- Frisk annars?
- Hur svår är klådan?
- **Hur såg huden ut när klådan startade?**

- **Utslag först – klådan kom efteråt**
- Troligare: Hudsjuka, primäreffl.
- Klådan kom först, utslagen sedan
- Troligare: Sekundär effl.
- Mobilen?

- När började detta?
- Var kliar det?
- När kliar det?
- När kliar det värst?
- STATUS
- Tidigare hudsjukdom?
- Frisk annars?
- Hur svår är klådan?
- Hur såg huden ut när klådan startade?
- **Försämrande faktor?**

- Fysiskt aktiv
- Atopiskt eksem
- Cholinerg urticaria
- Dusch..

Rudolf, 61 år

klåda vid dusch

sen 1 år tillbaka

- Ok ... dusch ..
- 5 frågor
- 1) Varmt vatten?
- Värme
- Små urticor
- **Kolinerg urticaria**
- Cetirizin 1x1

Rudolf, 61 år

klåda vid dusch
sen 6 månader

- 2) Kallt vatten?
- **Köld urticaria**
- Inte bada / duscha kallt –
kan dö
- 1 - 4 st cetirizin / d
- **Remiss hud**

Rudolf, 61 år

klåda vid dusch
sen 3 månader

- 3) Hård stråle?
- Primärlesion?
- Ja: kvaddel
- **Dermografism**
- Där du drar en penna
- Där kläder sitter åt

Rudolf, 61 år

klåda vid dusch
sen 6 månader

- 4) när du duschat några minuter eller *efter* dusch?
- Primärlesion?
- Nej
- Klåda + Normal hud +/- sekundär effl.
- **Aquagen pruritus**
- Polycytemia vera

Rudolf, 61 år

klåda vid dusch
sen 6 månader

- *5) torr hud?*
- Torr hud kliar mer direkt när pat torkat sig efter dusch
- Mjukgörande lotion istället för flytande tvål.

- När började detta?
- Var klar det?
- När klar det?
- När klar det värst?
- STATUS
- Tidigare hudsjukdom?
- Frisk annars?
- Hur svår är klådan?
- Hur såg huden ut när klådan startade?
- Försämrande faktor?
- Lindrande faktor?

... de flesta

■ **Kliande**

■ **...eller brännande?**

Primär biliär cirros
Njurklåda

Polycytemia Vera
Hodgkin Lymfom
Mycosis fungoides
(kutant T cell lymfom)

Nervpåverkan

- Postherpetisk klåda
- Brachioradial pruritus
- Notalgia parestetica
- CNS orsakad klåda
- MS
- Tumor
- Stroke
- Polyneuropati (DM, B12, etyl..)

Amanda, 43

Klåda sista 5 åren

- Behöver klia sig mot dörrkarmen
- Primär eller sekundär effl. ?

...Mönster? Hypotes?

- Hyperpigmentering mellan skulderbladen
- Kliar eller bränner?

Notalgia parestetica

Capsina kräm

Saroten

Gabapentin

Amitriptylin-ketamin 4% + 2%

i Decubal® kräm APL 2-3 ggr/d 2v,
sen 1gång/d 4v sen varannan dag 4 v

- När började detta?
- Var kliar det?
- När kliar det?
- När kliar det värst?
- STATUS
- Tidigare hudsjukdom?
- Frisk annars?
- Hur svår är klådan?
- Hur såg huden ut när klådan startade?
- Försämrande faktor?
- Lindrande faktor?
- Kliande / brännande?
- **Någon med klåda i din närhet?**

- När började detta?
- Var kliar det?
- När kliar det?
- När kliar det värst?
- STATUS
- Tidigare hudsjukdom?
- Frisk annars?
- Hur svår är klådan?
- Hur såg huden ut när klådan startade?
- Försämrande faktor?
- Lindrande faktor?
- Kliande / brännande?
- Någon med klåda i din närhet?
- **Börjat med nytt läkemedel?**
- Vad har du provat?

- De senaste 12 månaderna

- Läkemedel mot

- Infektioner
- Cancer
- Hjärtsjukdom
- Diabetes
- smärta
- ...

vad är primärefflorescenser?

Hudsjukdom
(pruriceptiv klåda)

Klåda
med primäreffl.

- Eksem
- Psoriasis
- Lichen ruber / LSA
- Bettreaktioner
- ...

Läkemedels-reaktion

- Makulopapulärt exanthen
- Lichenoid bild
- Psoriasiform
- ...

Vad är sekundärefflorescenser?

Klåda
utan primäreffl.

- **Systemfel..**
  - Lever
  - Celiaki
  - Njure
  - Diab...
- **Nervsystem**
  - Perifer...
- **Maliginitet**
  - Hematologisk
  - Solid tumor
- **Läkemedel**
- **Psykogen klåda**
- **Idiopatisk klåda**

▪ **Infektion**

- Hepatit / HIV / HSV / HP / Parasitos

Primär- effl.

- Rodnad
- Vesikler Pustler.
- Bullae
- Ödem Kvaddel
- Papler
- Fjällning

...på lokaler typiska för sjukdomen.

...även på lokaler där pat har svårt att klia sig

Sekundär

effl.

Hyper / hypo –

pigmentering

Ofta bål upptill / arm sträcksida/ ben anteriort
Oftast där patienten kommer åt...

Excoriationer

– Linjära

– Runda

Lichenifiering

Ärr

– prurigo nodularis

.. Ofta sparas områden där patienten inte kommer åt..

- Inspektera hela hudkostymen
- **Primär effl.?**
  - Rodnad
  - Papler
  - Makulae
  - Vesikler, bullae
  - Plaque
  - Urticor
- **Sekundär effl.?**
  - Rivmärken
  - Krustor
  - Ärr
  - hyperpigmentering

status

- Finns områden utan excoriationer?
- Dermografism?
- Isbitstest

Köldurticaria
provoceras

Neuropatisk klåda
lindras

- Förstorade lymfkörtlar?
- Syna scrotum..
- Skabb-gångar?
- Bilder i mobilen?
- Vid relevant misstanke:
  - Neurologistatus?
  - Tumor?

Vad göra?

Trots anamnes + status...

oklart:

primär effl. ?

Eller bara sekundär effl.?

1) Be patienten ta foto av nya utslag och ta med mobilen till nästa besök

Ny klinisk värdering om 2 veckor

2) Behandla det du ser
Inflammation
Krustor (staf.)

Betametason-Neocortril 1mg/0,5mg
Kortisonkräm 1x2, 7 d

Ny klinisk värdering om 1 vecka

Läkemedel

.. Och smärtande
utslag → ring
akuten / hudjour

- Vaskulit i hud, GI, njure
- SJS / TEN, DRESS, AGEP

- Antibiotica
- NSAID
- Debut
  - 1-4 v efter insatt läkemedel,
  - upp till 1 v efter utsättning

1) "Det vanliga"
Makulopapulärt
exanthem

.. Och kliande hud

- 2) Fixed drug
Eruption
- Doxyferm
  - NSAID
  - Debut < 1d

3) Imitator av
Hudsjukdom

4) Normal hud
+/- sekundär effl.

Anamnes: små djur
Status: bara sek effl.

Du "jag ser inga djur"

Pat " jag ska visa dig"

parasitofobi

Tweezer sign / Matchbox sign

Kontakta psykiater: Risperidon? Zyprexa?

Anders, 57 år
klåda sen 5 år

Kolla på pats material

Kronisk **idiopatisk** pruritus

6-20%

Klåda kan föregå kliniskt påvisbar malignitet med månader - år

Gör ny värdering av patient med idiopatisk klåda var 6:e – 12:e månad

Doktors del

Patientens del

Klåda > 6v och
inga primär effl.

- **Fördjupad anamnes**
- Kronisk infektion?
- Feber?
- Resor?
- Problem med GI?
- Håller vikten?
- Svår trötthet?
- Gravid?
- *Verkligen* inte börjat med nytt läkemedel?
- Malign anamnes?

■ **Provtagning**

- Svamp, virus, bakterier
- Blodstatus + diff
- Leverstatus
- Krea
- TSH, PTH
- Fe, Ferritin
- Fastande glukos
- HIV, Hepatit B, Hepatit C
- Om anamnes / status motiverar: utred malignitet

Klåda > 6v och inga primär effl.

- Du finner ett systemfel

- → Konsultera kollega i aktuell specialitet

- Inget napp alls

- → Remiss till hud

Systembehandling mot generaliserad klåda utan primär effekt.

■ Mot njurklåda

- Aktivt kol 6g/d
- Gabapentin 300 mg postdialys 3 ggr/v
- UVB 3 ggr/v 8v
- Nalfurafine iv postdialys 3 ggr/v
Kappa-rec agonist

■ Mot leverklåda

- Cholestyramin 4-16g/d
- Ursodeoxycholsyra 13-15 mg/kg/d
- Rifampicin 300-600 mg/d
- Naltrexon 50 mg/d, my-rec hämmare
- Sertralin 75-100 mg/d
- UVB vid cholestas
- Emend (apripetant)

- **Antihistaminer**

- Urticaria
- Mastocytos
- Initialt
behandlingsförsök mot
annan kronisk klåda

- **Prednisolon**

- Korttidsbeh av
behandlingsrefraktär
kronisk klåda
- Ex paraneoplastisk
klåda
- Ex palliativ vård

- **Gabapentin**

- Neuropatisk klåda
- Njurklåda
- Kronisk klåda där
annan beh ej hjälpt
- Idiopatisk klåda

- **Antidepressiva**

- Såsom paroxetin,
mirtazapin, doxepin,
amitriptilin
- Psykogen klåda
- Malign klåda
- Njurklåda
- Leverklåda (cholestatas)

- **Azathioprin, metotrexat, sandimmun**

- Refraktär kronisk klåda vid inflammatorisk hudsjukdom
- Kronisk prurigo nodularis

- **Xolair**

- Kronisk urticaria där 4 dubbeldos antihistamin går bet
- Bullös pemphigoid

- **Dupixent, Adtralza**

- IL 4 hämmare
- Atopiskt eksem där annan beh ej hjälpt

- **NK1 rec hämmare**

- Aprepetant = Emend finns i Sverige
- Kronisk klåda där annan beh ej hjälpt
- Prurigo nodularis
- Leverklåda
- Neuropatisk klåda
- Paramalign klåda, klåda vid cancerbehandling

- **UVB, UVA**

- Inflammatoriska hudsjukdomar
- Kutant lymfom (Mycosis fungoides)
- Njurklåda
- Cholestatisk klåda
- Aquagen pruritus

Klåda

- Brännande ..
  - Nervpåverkan
  - Lever / njure
  - Lymfom

- Skabies?

Hudsjukdom

- Primär efflorescenser?

- Generaliserad klåda
  - Utan primär effl.

- Systemfel
- Infektion
- Nervsystemet
- Malignitet
- Läkemedel
- Psykogen klåda
- Idiopatisk klåda
Ny värdering 6-12 mån

Practice Guideline

> Acta Derm Venereol. 2019 Apr 1;99(5):469-506.

doi: 10.2340/00015555-3164.

European S2k Guideline on Chronic Pruritus

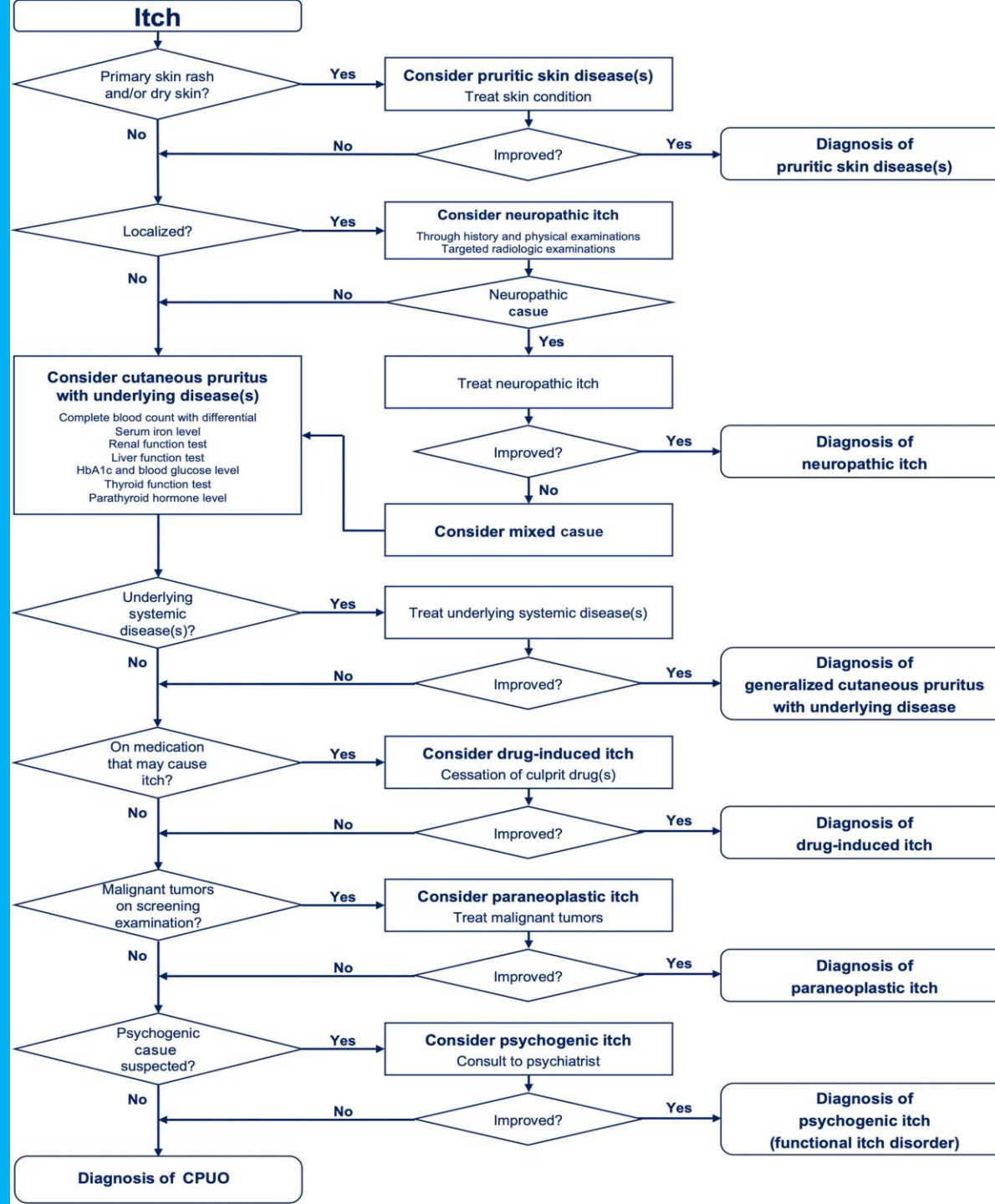
Elke Weisshaar ¹, Jacek C Szepietowski, Florence J Dalgard, Simone Garcovich, Uwe Gieler, Ana M Giménez-Arnau, Julien Lambert, Tabi Leslie, Thomas Mettang, Laurent Misery, Ekin Şavk, Markus Streit, Erwin Tschachler, Joanna Wallengren, Sonja Ständer

Review

> J Dermatol. 2024 Dec 12. doi: 10.1111/1346-8138.17565. Online ahead of print.

Practical guide for the diagnosis and treatment of localized and generalized cutaneous pruritus (chronic itch with no underlying pruritic dermatosis)

Takashi Hashimoto¹, Satoshi Okuno¹

- När man lämnar hemmet i hast,
- för att hinna med tåget

Practice Guideline > Acta Derm Venereol. 2019 Apr 1;99(5):469-506.

doi: 10.2340/00015555-3164.

European S2k Guideline on Chronic Pruritus

Elke Weisshaar ¹, Jacek C Szepietowski, Florence J Dalgard, Simone Garcovich, Uwe Gieler, Ana M Giménez-Arnau, Julien Lambert, Tabi Leslie, Thomas Mettang, Laurent Misery, Ekin Şavk, Markus Streit, Erwin Tschachler, Joanna Wallengren, Sonja Ständer

■ Tack!